

FUSUSUL - HIKEM KİTABININ TÜRKÇE VE FRANSIZCA TERCÜMELERİ

NAFİZ DANIŞMAN

Endelüslü Şeyh Muhyiddin-i Arabinin (Şeyh-i Ekberin) en kıymetli eserlerinden biri olan "Fususul-Hikem veya Hikmet Yuvaları" (1) kitabı, müellifin vefatından az sonra, mutasavvıflar tarafından şerh edilmeğe başladı. Arapça, farsça ve türkçe yapılan bu şerhlerin listesi eserin son mütercimi olan Nuri Gençosmanın altı sene önce çıkan tercümesinin 17 ve 18 inci sahifelerinde okunmaktadır.

Kitabın ilk şerhini "Fükûk" adıyla büyük Türk mutasavvıflarından Konyalı Şeyh Sadreddin, arap diliyle yapmış ve 673 H. yılında çıkarmıştır. Ondan sonra Iraklı Şeyh İbrahim Fahreddin 688 H. yılında kitabı fars dili ile şerhetmiştir. Nihayet Nuri Gençosman, Fususul Hikemin beşinci türkçe tercümesini yapmakla eser, cümhurun mütalâasına 44 defa arz edilmiş oluyor. Böylece Fususul-Hikem kitabı, ilk neşri tarihinden bugüne kadar, her yüz yılda altı defadan fazla neşredilmiş bulunmaktadır. Bu hal onun mutasavvıflar nezdinde ve bilhassa Şark memleketlerinde ne kadar rağbette olduğunu göstermeye kâfidir.

Nuri Gençosmanın 1952 de intişar eden türkçe tercümesinden sonra, kitabın bir de Titus Burckhardt tarafından yapılan bir fransızca tercümesi 1955 te çıkmıştır. Her iki tercüme için arabi asıllarıyla mukayese edebilmek için (Mısırdaki Faruk Üniversitesi Felsefe Profesörü) Aboul - Alâ Al - Afifinin büyük bir dikkat ve itina ile şerh ve neşrettiği kitaba müracaat edilmiştir.

Sayın N. Gençosmanın türkçeye eksiksiz olarak naklettiği (ve Maarif Vekâletinin 350 sahife halinde neşrettiği) kitabı, tasavvuf meraklılarının büyük bir zevkle okumaları lâzımdır. Aslında dahi güç okunup anlaşılan bu kitabı, Türkçe okuyucuların kolayca anlayabilmeleri için mütercim, bir az ishabe kaçmak zorunda kalmıştır. Bunun yetmediğini gördüğü takdirde, metne cidden kıymetli ve aydınlatıcı haşiyeler katmıştır. Şayet kitabın sonuna, muhteveyatını gösteren bir fihrist ilâve edilmiş olsaydı, her cihetce mükemmel bir eser olacaktı. Tercümede türkçe olmayan izafet ve sıfat terkiplerinden kaçılmış; bililtizam öz türkçe kelimeler (hele bizim kendi öz malımız olan türkçe kelimeler) kullanılmış ve kitap gayetle akıcı ve kolay bir üslupla kaleme alınmıştır. Bütün bu sebepler yüzünden N. Gençosmanın türkçe tercümesine muvaffakiyetli bir tercüme demek yerinde olur.

Fususul - Hikemin fransızca tercümesini de cidden selâhiyetli bir

(1) Buradaki yuva kelimesinden maksat, yüzük taşının yuvasıdır.

zat olduğu anlaşılan Titus Burckhardt büyük bir dikkat ve ihtimam ile yapmıştır. Fransızca cümlelerin arabî asıllarına her cihetce mutabık olmalarına dikkat edildiği ve eserin büyük bir emek mahsulü olduğu da anlaşılmaktadır. Fransızca tercümenin sahibi, metnin aslına sadık kalmak için, aydınlatıcı mahiyetteki cümleleri, köşeli kerreler içine almış, mükemmel bir noktalama tekniği kullanmış ve hemen her sahifenin altına fevkâlâde kıymetli haşiyeler koymuştur. Bundan başka kitabın sonuna mufassal ve öğretici bir lügatçe ilâve etmiş bulunmaktadır. Şunu da söyleyelimki N. Gençosman, türkçe haşiyelerinde nasıl Şark kültür ve tasavvufundan mülhem olmuşsa, T. Burckhardt da fransızca haşiyelerinde Hristiyan Garbin kültür ve tasavvufundan mülhem olmuştur. Her iki tercümenin mukaddimleri de kendi zaviyelerinden büyük birer kıymet taşımaktadırlar : Türkçe tercümenin mukaddimesi bize kitabın müellifini ve eserlerini daha iyi tanıtmakta; fransızca tercümenin mukaddimesi ise, nazarımızı daha çok (fususul-hikem) ta'birinin tasavvufi ve ilmî medlulleri üzerine çekmektedir. Bu münasebetle T. Burckhardt, aynı ta'biri fransızcaya ne için "La Sagesse des Prophètes—Peygamberlerin Hikmeti" şeklinde tercüme etmiş olduğunun sebeplerini de izah etmiş bulunmaktadır.